

Decisiones Sacramentales, Theologicæ, Canonicæ, & Legales

In Quibus Tota materia Sacramentorum, Theologiæ Moralis, Juris Canonici, & Quæstiones plurimæ Juris Civilis explicantur, dilucidantur, & traduntur, Eruditionibus, Historiis, & Exemplis adornatæ ; Opus Episcopis, Vicariis, Parochis, Confessariis, aliisque Studiosis utile, ac jucundum In Libris novem ...

Via Lactea Sive Institutiones Juris Canonici

Chiericato, Giovanni Maria

Augustæ Vindelicorum, 1730

Tit. XIII. De Sententia Excommunicationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94613](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94613)

nam propter merè internum Censura ferri non potest; quia Ecclesia non judicat de occultis. *cap. Erubescat. & cap. Sicut tuis de Simon. cap. Christiana. 32. quæst. 5.* Est tamen verum, quod minor Excommunicatio, & levis Suspendio potest infligi ob culpam venialem. Toletus, Bonacina, & alii apud Mastrium *d. disp. 13. num. 23. & 24.* ubi subdit, quod neque pro delicto præterito, vel non completo Censura ferri potest, quia debet præcedere monitio, & subsequi contumacia, ac inobedientia.

Quò ad Septimum. Quatuor sunt causæ principales, quæ excusant ab incurfu Censuræ. Prima est ignorantia invincibilis tum Juris, tum facti habentis annexam Censuram. *cap. Si verò. de Sent. Excomm. cap. 2. eodem tit. in 6.* Secunda est impotentia faciendi id, quod sub pena censuræ faciendum præcipitur, si illa sit physica, si vè moralis tantum. Mastrius *d. disp. 13. num. 27.* Tertia est appellatio legitime interposita à comminatione Censuræ ad Superiorem. *c. Si à Judice. de Appellat. in 6.* Quarta est remissio, quam facit Creditor in favorem debitoris; quapropter si Clericus suspendatur à Divinis, nisi intra mensem debitum solvat; si Creditor prorogaverit ei dictum terminum, Clericus non erit suspensus. DD. apud Mastrium *d. disp. 13. num. 29.*

Quò ad Ultimum. Distinguere oportet, An Censura sit lata à Jure, vel ab homine? Primo casu, si nulli sit reservata, in foro exteriori ab ea absolvit Superior censurati; in foro interiori omnis Confessarius. *cap. Nuper. de Sent. Excomm. Si verò sit reservata Papæ, tunc si delictum est publicum, solus Papa absolvere potest; at si sit occultum ex concessione Concilii Tridentini sess. 24. de Ref. cap. 6.* Episcopo licitum est absolvere; exceptis tamen Censuris fulminatis in Fulla Cœnz Domini, & in flicis ob hæresim, ob Duellum, ob Simoniam realem, ob violatam Clausuram Monialium vel malum finem, & ob violationem Ecclesiasticæ Immunitatis; quia et si hæc delicta sint occulta, Episcopi non valent ab eis absolvere, nisi irretitus Censura non possit ob senium, vel morbum, aut paupertatem accedere ad Papam, ut probavi in meis Decisionibus *de Penitent. decis. 45. à num. 5. & seq.*

Secundo casu, Si Censura lata sit ab homine, nullus ab ea absolvere potest, nisi qui eam fulminavit, vel ejus Superior; aut ejus Successor, vel Delegatus; excepto semper articulo mortis, in quo omnis Confessarius potest absolvere penitentes à quibuscunque Censuris Concilii Tridentini sess. 14. de Ref. cap. 7. sub conditione tamen, ut sic absolutus, si periculum mortis evadat, teneatur comparere coram Superiore, & facere quod sibi præscripserit; alias reincidat in Censuram. *cap. Eos. de Sentent. Excomm. in 6.* Corollarii loco notandum est, quòd qui pluribus est alligatus Censuris potest absolvi ab una, & non ab alia; ad differentiam peccatorum, quorum absolutio non potest dimidiari; sed vel à nullo, vel ab omnibus eadem vice est concedenda. Mastrius *d. disp. 13. num. 31.* ubi quòd absolvendus à Censuris debet prius præstare debitam satisfactionem; & aliquando jurare de eodem delicto non amplius committendo. *cap. Ex tenore. de Sent. Excomm. in 6.*

TIT. XIII.

De Sententia Excommunicationis.

DICTUM est supra circa divisionem Censuræ, quòd tres sunt, nempe Excommunicatio, Suspendio à Divinis, & interdictum; idcirco in præsentis titulo agendum est de Excommunicatione, ac pro hujus Tituli explicatione videbimus:

1. Quid sit Excommunicatio?
2. Quotplex sit?
3. Quæ requirantur pro validitate Excommunicationis?
4. Qui sint effectus tum majoris, tum minoris Excommunicationis?
5. An aliquando liceat communicare cum Excommunicato, etiam non tolerato?
6. Quis possit absolvere ab Excommunicatione?
7. Quæ causa excuset ab incurfu Excommunicationis?

Quò ad Primum. Dux sunt definitiones Excommunicationis apud Theologos. Una est, quòd Excommunicatio est Ecclesiastica Censura, qua homo Christianus bonis fidelium communibus privatur. Ita Eminentiss. Card. Toletus in *Summ. lib. 1. cap. 4. num. 1.* ubi declarat, tria esse bona communia fidelium, quibus per Ecclesiæ potestatem Christianus privari potest; nempe exterior conversatio; Sacramentorum participatio; ac Orationes, Suffragiaque Ecclesiæ *cap. Omnis Christianus 11. q. 3.* Alia est, quam ponit Scotus in *4. dist. 19. §. De quinto.* Videlicet: Excommunicatio est Censura, qua quis ab Ecclesiastica Communione fidelium separatur. Dicitur Censura, tanquam genus: quia sub hac voce comprehenduntur etiam suspendio à Divinis, & interdictum. Dicitur, quia quis separatur ab Ecclesiastica Communione fidelium, ad differentiam prædictæ suspensionis, ac interdicti; quæ privant exercitio vel activo, vel passivo Divinorum Officiorum; non autem exteriori conversatione. Dicitur Ecclesiastica; non autem spirituali; quia privatio comprehendit illa tria bona à Cardinali Toletio explicita, non autem Fidem, ac alias Christianas virtutes, ut latè demonstrat Mastrius in *sua Theolog. Mor. disput. 13. numer. 33.*

Quò ad Secundum. Duplex datur divisio Excommunicationis. Una, quòd alia est major, alia est minor. Altera, quòd alia est à Jure, & alia ab Homine. Circa primam divisionem; Major Excommunicatio est illa, quæ infligitur ob grave peccatum, vel ob contumaciam, & inobedientiam; & hæc privat antedictis tribus bonis, quæ continentur in hoc carmine: *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.* Minor illa est, quæ contrahitur per conversationem cum Excommunicatis majori Excommunicatione non toleratis. *cap. Nuper de Sent. Excommunicat. & privat sola passiva participatione sacramentorum. cap. Si celebrat. de Cleric. excomm. ministr. & cap. penult. de Sent. excomm. in 6.* Porro Excommunicati non tolerati sunt duo tantum, nempe Notorii percussores Clericorum; & illi, qui nominatim denunciati sunt excommunicati à Superiore. Ideò ex Decreto Concilii Constantiæ, cui præfuit Martinus Papa V. & quòd legitur apud Card. Toletum in *Summ. lib. 1. cap. 12. num. 2.* prædicti duo sunt tantummodò vitandi; non autem alii; etsi sciamus, eos incurrisse in aliquam majorem excommunicationem, ut tenent DD. apud Mastrium *de disput. 13. num. 34.* quamvis contrarium scribat Fagnanus in *cap. Quod à Prædecessore* num.

n. 55. de Schismatic. tom. 6. ubi ait, omnes notorios esse vitandos. Igitur minori excommunicatione affectus valide ministrat aliis Sacramenta; etsi venialiter peccet. *cap. ult. de Clerico excomm. ministran.* & celebrando non fit irregularis; at Pœnitentiæ Sacramentum recipere non potest; nisi prius ab eadem minori excommunicatione à Confessario absolvatur. *Mastrius d. disp. 13. num. 36.* ubi quod omnis Confessarius approbatus potest ab ea absolvere. Circa secundam divisionem Excommunicationis sciendum est; quod illa dicitur à Jure, quæ infligitur per Canonem, aut per Ecclesiasticam Constitutionem; quæ durat etiam post mortem Legislatoris. Illa verò vocatur ab Homine, quæ per Judicem ex legitima causa promulgatur contra reos; & hæc expirat per mortem Judicis, aut per ejus remotionem ab Officio, ut docet *Mastrius*, alios DD. cumulans *d. disp. 13. num. 37.*

Quò ad Tertium. Ut valida sit Excommunicatio, tria sunt necessaria, nempe *Auctoritas* in Superiore Excommunicante; *Peccatum grave*, seu contumacia, & inobedientia scandalosa in Excommunicando; atque *Solemnitates à Jure præscriptæ* in ferenda Excommunicatione; scilicet præcedens monitio, ac citatio, ut tradunt DD. apud eundem *Mastrium d. disp. 13. num. 38.* & 67. Est tamen verum, quod aliquando major Excommunicatio infligi potest & levem culpam; si ex hac scandalum soleat generari; ut notat *Volpi in suis Resolut. Moralib. resol. 14. num. 4. & 5.*

Quò ad Quartum. Effectus majoris Excommunicationis sunt sequentes. 1. Quòd Clericus Excommunicatus exercens aliquem Ordinem fit irregularis. 2. Quòd si per annum in Excommunicatione infordeat, fit suspectus de hæresi. *Glossa in cap. Contingit. de Dolo, & contum.* *Concil. Trid. sess. 25. de Ref. cap. 3. in fin.* 3. Quòd venit privandus Ecclesiasticis beneficiis. *11. q. 2. cap. Rursus. & cap. Cum bona. de Etate, & qual.* 4. Ut sit incapax suffragiis Ecclesiæ, nempe Sacrificiis, Orationibus, & Indulgentiis. *cap. A nobis. & cap. Sacris. de Sent. Excomm. excepta Feria 6. in Parasceve*, in qua ob mortem Redemptoris nostri, & ex nimia pietate Ecclesiæ, ipsa orat etiam pro Hæreticis, ac Schismaticis, qui sunt Excommunicati. *Mastrius d. disp. 13. num. 41. 43. & 44.* notans, Orationes publicas non esse faciendas pro Excommunicatis non toleratis; privatas autem pro eorum conversione non esse prohibitas. *cap. Alma Mater. ubi DD. de Sent. Excomm. 5.* Sacerdos excommunicatus, etsi toleratus, ministrans, aut recipiens Sacramenta, peccat mortaliter. *cap. Cum illorum. cap. Si quem. de Sent. Excomm. cap. Si celebrat. de Clerico excomm. ministr. & 3. quest. 4. cap. Engeltruda. 6.* Ministrans fit etiam irregularis. *cap. Licet. & cap. ult. de Clerico excomm. ministr. ac 11. q. 3. cap. Si quis. necnon cap. Is, qui. & cap. Is, cui. de Sent. Excomm.* Nisi excusetur ignorantia invincibili, aut metu mortis, infamiae, jacturæ bonorum, vel periculo alicujus gravis damni. *cap. Apostolica. de Clerico excomm. ministr. & DD. quos cumulat Mastrius d. disp. 13. n. 45. & 46. 7.* Si verò ipse accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ, invalide illud suscipit; ut ego ostendi in meis Decisionibus de Pœnitent. decis. 31. num. 9. & 10. 8. Similiter si Excommunicatus sit Sacerdos, & audiat Confessiones, invalide absolvit, quia privatus est omni Jurisdictione. *c. Ad probandum. de Doct. Clericali. Tom. II. Lib. VIII.*

Sent. & re judic. c. Romana. de Offic. Vicar. in 6. & 24. q. 1. cap. Audivimus. At id est intelligendum de Excommunicato non tolerato, vel publico Clerici percussore; nam ceteri ob *Extravag. Ad evitanda. Concilii Constant.* valide absolunt. *Mastrius d. disp. 13. num. 50. & 51.* Ego in Decisionibus meis de Pœnitentia. decis. 45. num. 2. 9. Si Excommunicatus non toleratus, vel publicus Clerici percussor se immisceat in Divinis Officiis cum aliis Clericis, est ab eis expellendus; nam prædictus non est admittendus in Ecclesia; nisi ad audiendas Conciones. *cap. Si quis Episcopus 4. q. 3. c. Is, qui. de Sent. Excomm. in 6. c. 1. de Sentent. & Re judic. in 6.* 10. Moriens Excommunicatus non toleratus, vel Clerici publicus percussor absque pœnitentia privatur Ecclesiastica sepultura. *cap. Sacris. de Sepult. & Clem. 1. eod. tit.* 11. Quilibet excommunicatus majori excommunicatione ad beneficia, seu Ecclesiasticas Dignitates non potest valide promoveri. *cap. Pastoralis. ubi DD. de Clerico excomm.* Circa autem obtenta ante Excommunicationem non est eis privatus, antequam publicetur à Judice privationis Sententia. *cap. Pastoralis. §. Verum. de Appellat.* At tenetur restituere fructus. *ibid. §. fin. & c. Quod autem. 23. q. 7. & cap. Præter. 22. dist. 12.* Si à non tolerato conferantur beneficia, collatio est invalida; & provisorius censetur intrusus, ac ea dimittere debet, & fructus restituere. *c. Quia diversitatem. de Concess. Præbend. cap. Tantra. De Excessib. Pralat. & cap. 1. Ne Sede Vacante in 6.* 13. Tandem Excommunicati non tolerati non possunt stare in Judicio. *cap. Præsidentes. de Hæretic. cap. Decernimus. de Sent. excomm. cap. 1. de Except. in 6. cap. Veniens. de Testib. cap. Intelleximus. de Judic.* Si tamen de facto Matrimonium contrahunt; aut Professionem religiosam faciunt; valide agunt. *cap. Significasti. & cap. Cum illorum. de Sent. excomm.* ea ratione, quia nullo canone illa irritantur. *Mastr. d. disp. 13. num. 56.* ubi idem tenendum sentit de validitate privatorum contractuum, ac activæ, & passivæ factionis testamenti, nisi insequutus fuisset hostiliter Cardinales, aut protector hæreticorum. *cap. Felicis. de Pœnis in 6. c. Excommunicatus. de Hæreticis in 6.*

Effectus autem Minoris Excommunicationis est peccatum mortale, si communicatio cum Excommunicato non tolerato, vel publico percussore Clerici fiat in rebus divinis; venialis verò culpa, si communicatio fiat in rebus humanis tantum; & absque contemptu Clavium Ecclesiæ. *cap. Si celebrat. De Clerico excomm. ministr. ubi supr. num. 58.*

Quò ad Quintum. Licitum est communicare cum excommunicatis etiam non toleratis, quando communicatio prædicta fit vel ex ignorantia, vel ex utilitate, aut ex necessitate, juxta casus contentos in hoc carmine, videlicet:

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necessè

Quorum verborum sensus talis est. *Utile*, idest monendo, & hortando Excommunicatum ad pœnitentiam. *Lex*, ut in Uxore, vel in debitore. *Humile*, ut in Filiis, ac Servis. *Res ignorata*, quando verè quis nescit, illum esse excommunicatione majori irretitum. *Necessè*, si verè urgeat gravis aliqua necessitas spiritualis, vel temporalis, tum in ipso communicante, tum in eodem excommunicato. *c. Quoniam multos. 11. q. 3. cap. Inter alia. §. Illud. de Sent. Excomm. Mastrius d. disp. 13. n. 60.*

Quò ad Sextum. Ad sciendum, quis possit absolvere ab Excommunicatione, quatuor sunt Regulæ observandæ. Una est, quòd si Excommunicatio sit reservata Papæ, solus Papa potest ab ea absolvere. Si sit reservata ab Episcopo, solus ipse Episcopus. Si sit lata à iudice, solus ille iudex, vel ejus Superior in causa appellationis. Quæ autem Excommunicationes sint reservatæ Papæ? vel Episcopis? notant Cardin. Toletus lib. 1. cap. 18. & seqq. Bufembaum. l. 7. cap. 2. Abelly cap. 6. de Censuris, sect. 2. & Mastrius d. disp. 13. à num. 69. & seqq. Altera Regula est, quòd in articulo mortis omnes Confessarii possunt absolvere à quacunque Excommunicatione cuicunque reservata. Mastrius d. disp. 3. num. 61. & seq. Tertia Regula est, quòd Episcopi possunt absolvere etiam ab Excommunicationibus Papæ reservatis, si delictum sit occultum. Exceptistamen illis contentis in Bulla Cœnz Domini; ac illis inflictis ob Hæresim, ob Duellum, ob Simoniam realem, ob violatam Monialium clausuram ad malum finem; & ob læsam Ecclesiasticam Immunitatem; ut dictum est supra in Tit. præced. Quarta Regula est; quòd publicus percussor Clerici absolvi potest ab Episcopo, si sit Impubes, vel Senex, vel Mulier, vel Filiusfamilias, vel Regularis, vel si ob grave impedimentum accedere non possit ad Apostolicam Sedem; ut docent DD. quos citat Mastrius d. disp. 13. num. 63. & alii, quos allegavi in meis Decisionibus de Penitentia. decis. à num. 5. & seqq. ubi hæc tertia, & quarta Regula fuit conclusentissimè comprobata.

Quò ad Ultimam. Quatuor sunt causæ, quæ excusant ab incurrenda Excommunicatione, quas retuli supra in Tit. anteced. in responsion. Ad Septimum, videlicet ignorantia invincibilis, Impotentia vera, Appellatio legitima, & Remissio ejus, quam faceret ille, ad cujus instantiam esset inflicta excommunicatio; & ideo ad dicta ibidem studiosus Lector recurat.

TIT. XIV.

De excommunicatione contra pugnantem in Duello.

Inter præcipuas Excommunicationes à Jure latus, satis conspicua, ac frequens reputatur illa, qua plectuntur pugnantem in Duello; idcirco post explicitam materiam Excommunicationis in genere, agendum est in specie de hac Excommunicatione ob Duellum; & pro ejus intelligentia videbimus:

1. Quid & quotuplex sit Duellum?
2. Quo Jure prohibitum sit Duellum?
3. Quæ poena sint statuta contra pugnantem in Duello?
4. An aliquando sit licitum pugnare in Duello?
5. Quis possit absolvere ab Excommunicatione incursum ob Duellum?

Quò ad Primum. Duellum est duorum, vel etiam plurium singulare certamen, quod ex conditio, uno indicente, & altero acceptante, suscipitur, prævia designatione loci, temporis, & armorum. Ita Bonacina tom. 1. de Censuris, disp. 2. quest. 6. punct. 1. & Mastrius in Theol. Moral. disp. 10. num. 12. Dicitur duorum, vel plurium singulare certamen, ad differentiam belli; quod consistit in multitudine Militum; & in pugna universalis. Dicitur ex conditio, idest ex provocatione ad pugnantem

in Duello per unum facta, & per alterum suscepta; & ideo si ex calore iracundiæ aliqui se invitent ad pugnantem, & statim pugnent, non dicuntur committere Duellum, neque incurunt poenas contra pugnantem in Duello inflictas; quia hi pugnant non præmeditatè, neque prævia conventionem, sed ex furore animi irati. Antonellus de Regimin. Milit. Eccles. lib. 6. cap. 16. num. 4. Marcellus Vulpes in præxi. cap. 1. num. 49. Dicitur prævia designatione loci, temporis, & armorum, quia hæc tria necessaria sunt ad quidditatem Duelli; quapropter si quis dixerit suo Adversario, pugnabis mecum, cum te invenero in tali loco; etiam si postea eum ibi inveniatur, & secum pugnet, non censetur committere Duellum. Antonellus d. cap. 16. num. 5. Lezanain Summa. tom. 3. Verb. Duellum. num. 3. Collegium Salmanticense. tom. 12. tract. 10. de Censur. cap. 4. num. 33. Similiter qui ex conditio pugnant non armis, sed pugnis, non videntur Duellum facere, nec poenas incurere contra Duellitas latus. Salmanticense. ibid. num. 34. & Naldus Verb. Duellum. n. 2.

Duplex autem est Duellum secundum Theologos, & Moralistas. Unum Solenne; & est illud, quod fit in aliquibus locis ex publica auctoritate, & Principe permittente. Alterum Minus solenne, seu Privatium; quando duæ personæ privatæ, aut tres, vel quatuor ex conditio conveniunt ad pugnantem simul, loco, tempore, & armis inter se conventis. Theaur. de Penit. Eccles. part. 2. Verb. Duellum. cap. 1. & Sanchez in Decalog. lib. 2. cap. 39. num. 22. Utrumque tamen est illicitum, & damnatum.

Quò ad Secundum. Duellum est prohibitum. Primum de Jure Divino; nam ab eo veritum est hominibus exponere propriam vitam periculo mortis absque urgentissima causa. Mastrius d. disp. 10. num. 112. ubi DD. Secundo de Jure Civili per text. in l. Unica. Cod. de Gladiator. Tertiò de Jure Canonico in cap. Monomachiam. 2. quest. 5. in cap. 1. & 2. de Clericis pugnantem in Duello. Ex Bulla Pii Quarti incipien. Ea, quæ à Prædecessoribus, &c. & est in Bullario Const. XXI. Ex Concilio Tridentino sess. 25. de Ref. cap. 19. Ex Bulla Gregor. XIII. incipien. Ad tollendum &c. & est inter ejus Constitutiones, 78. Et ex Bulla Clementis VIII. quæ incipit. Illius vices &c. adest Const. XI. inter illas ejusdem Pontificis, de quibus omnibus latè differunt Theaur. d. part. 2. Verb. Duellum. à cap. 1. usque ad cap. 5. & Novarius in Summa Bullarii part. 1. Comment. ar. 51. & pag. 2. Comment. 62. ubi plures DD. allegantur.

Quò ad Tertium. Pugnantem in Duello, Primum committunt peccatum mortale gravissimum, Secundo incurunt infamiam, & proscriptionem honorum; ac alias poenas contra Homicidas statutas; & Tertiò ex supra citatis Pontificis Constitutionibus tum ipsi pugnantem in Duello, tum eorum Fautores, Consultores, Patrini, atque Spectatores incurunt in excommunicationem latæ Sententiæ, Summo Pontifici reservatam; & morientes ex vulnere in Duello inflicto carent Ecclesiastica Sepultura. Quarto ulterius si prædicti pugnantem, vel consultentes, aut coadjuvantes Duellum, sint Clerici, remanent infames, irregulares, & privati Beneficiis, ac Pensionibus ultra poenas supra dictas, ut latè ostendunt Novarius, & Theaur. ubi supra, ac Antonellus de Regimin. Milit. Eccles. d. lib.